

نقش و وظایف نظام و نهادهای مالی

— بانکها — در اقتصاد

بخش پنجم

ویژگی‌ها و اهمیت کارکرد بانکها در اقتصاد^(۲)

تهیه و تدوین: مرتضی والی‌نژاد

اشاره

این مجموعه را با تعریف پس‌انداز و چگونگی تبدیل آن به سرمایه‌گذاری شروع کردیم و بعد به بررسی نقش موسسه‌های مالی و وظایف نهادهای مالی در این راستا پرداختیم. تا اینکه نوبت به شرح ویژگی‌ها و اهمیت کارکرد بانکها در اقتصاد رسید. در این بخش از مقاله هم پس از آرایه تعریف و هدف از تاسیس بانکها، مختصری درباره چگونگی فعالیت آنها صحبت کردیم تا به بحث گونه‌شناسی بانکها رسیدیم. نخستین گام در این بحث، معرفی بانکهای مرکزی بود که بانک بانکها بشمار می‌روند و اهداف کلانی چون موضوع اشتغال کامل، افزایش تولید و ارتقای سطح زندگی جامعه را در مد نظر دارند. اینک در همین راستا پیش می‌رویم و به معرفی بانکهای تجاری و بانکهای تخصصی یا توسعه‌ای به عنوان گونه‌های دیگر از بانکها خواهیم پرداخت.

بانک و اقتصاد

۲- بانکهای تجاری

بانک تجاری^(۸۷)، موسسه‌ای است که در وهله اول به منظور تامین منابع مالی برای تولید، توزیع و فروش کالا تشکیل و تاسیس می‌شود. بنابراین، بانکهای تجاری به طور عمده منابع کوتاه‌مدت را در اختیار متقاضیان قرار می‌دهند. همچنین باید حجم اعظم سپرده‌های این بانکها را سپرده‌های دیداری و پس‌انداز تشکیل دهد. در بسیاری از کشورها، بانکهای تجاری اغلب خصوصی هستند^(۸۸). گاهی اوقات هم به جای عبارت بانک تجاری، عبارت بانک اعتباری^(۸۹) را بکار می‌برند. منظور از

این عبارت، بانکی است که پرداخت اعتبار به مشتریان را جزو وظایف خود می‌داند. این اعتبارات می‌تواند به صورت وام مستقیم یا به صورت تنزیل اسناد باشد^(۹۰).

در میان انواع متعدد بانکها، بانکهای تجاری (بازرگانی) از اهمیت ویژه و بسیار مهمتری برخوردار می‌باشند. این گونه بانکها می‌توانند در عرضه پول تأثیر بگذارند و به همین علت، موسسه‌های پس‌انداز یا سرمایه‌گذاری کمتر با نام بانک آورده می‌شوند.

در گذشته، بانکهای بازرگانی تنها برای

مقاصد تجارت و تولید به افراد یا

موسسه‌های خصوصی وام اعطا می‌کردند،

اما امروزه این بانکها برای مقاصد متفاوت،

به مردم و موسسه‌ها و بنگاه‌ها و حتا به

دولت‌ها وام اعطا می‌کنند.

در گذشته، بانکهای بازرگانی تنها برای مقاصد

تجارت و تولید به افراد یا موسسه‌های خصوصی وام

اعطا می‌کردند، اما امروزه این بانکها برای مقاصد

متفاوت، به مردم و موسسه‌ها و بنگاه‌ها و حتا به

دولت‌ها وام اعطا می‌کنند^(۹۱).

عملیات بانکهای تجاری را می‌توان به سه

دسته اصلی تقسیم کرد:

الف) عملیات مربوط به دریافت و پرداخت انواع

سپرده (تجهیز منابع مالی):

ب) عملیات مربوط به ایجاد اعتبار و پرداخت وام به افراد، موسسه‌ها و دولت‌ها (بهره‌برداری از منابع مالی / تخصیص منابع)؛

پ) عملیات متفرقه پولی و مالی به سود افراد^(۹۲).

عملیات مربوط به دریافت و پرداخت سپرده‌ها و

ایجاد اعتبار و پرداخت تسهیلات بانکی (وام) در درجه

نخست اهمیت قرار دارد و بیشتر درآمد بانکهای

تجاری از این گونه فعالیت‌ها تحصیل می‌شود.

سپرده‌های دیداری افراد نزد بانک‌ها که قسمت اعظم

حجم پول هر کشور را تشکیل می‌دهد، تا اندازه بسیار

زیادی نتیجه فعالیت‌های اعتباری و

سرمایه‌گذاری‌های بانکها می‌باشد. افزون بر این،

تصمیم بانکهای تجاری در ایجاد اعتبار و اعطای

وام و یا پرهیز از آن و همچنین، شیوه توزیع اعتبارات،

در سرنوشت فعالیت‌های گوناگون اقتصادی و وضع

کلی اقتصاد کشور موثر می‌باشد. بانکها نیروی بسیار

مقتدر و موثری در تجهیز و توزیع سرمایه در یک

محل و حتا در سراسر کشور بوده و می‌توانند سرمایه را

به سمت و سویی که حداکثر سود را دربردارد، هدایت

کنند و از جریان آن در فعالیت‌های بدون ثمر جلوگیری

نمایند^(۹۳).

به غیر از عملیات مربوط به تخصیص و تجهیز

منابع و اعطای تسهیلات و اعتبارات و جذب سپرده‌ها،

سایر عملیات بانکهای تجاری بیشتر جنبه خدماتی

دارد. حدود این عملیات و انواع آنها نیز با وسعت،

سازمان و موقعیت محلی بانک بستگی کامل دارد. برخی از بانک‌های تجاری، قادر به تامین تمام خدمات مالی و پولی مورد نیاز مشتریان خود می‌باشند و تعدادی دیگر تنها به انجام خدمات و وظایف اصلی بانک‌های تجاری، یعنی دریافت و پرداخت سپرده‌ها و اعطای وام، اشتغال داشته و خدمات دیگر آنها جنبه اتفاقی و استثنایی دارد^(۹۲).

تصمیم بانک‌های تجاری در ایجاد اعتبار و اعطای وام و یا پرهیز از آن و هم چنین، شیوه توزیع اعتبارات، در سرنوشته فعالیت‌های گوناگون اقتصادی و وضع کلی اقتصاد کشور موثر می‌باشد.

یکی از عمده‌ترین ویژگی‌های بانک‌های بازرگانی، قدرت پول‌آفرینی آنها از طریق ایجاد اعتبارات می‌باشد. بانک‌های تجاری بر اساس سپرده‌هایی که مردم نزد آنها به امانت می‌گذارند، مبادرت به گشایش اعتبارات جدید می‌نمایند، به گونه‌ای که مجموع اعتبارات صادر شده به وسیله آنها بیش از مقدار اسکناس و مسکوک موجود آنها خواهد بود^(۹۵). در واقع، بانک‌های تجاری از طریق اعطای وام یا اعتبار می‌توانند عرضه پول را افزایش دهند و پول ایجاد کنند. تامین این منظور حداقل همکاری سه گروه را لازم دارد:

۱- صاحب سپرده که پول خود را در بانک ودیعه می‌گذارد؛

۲- بانک‌ها که ذخایر قانونی را تامین نموده، پول یا موجودی صندوق در نگاهداری کرده و باقیمانده یا موازنه را برای اعطای وام یا اعتبار در نظر می‌گیرند؛

۳- وام‌گیرندگان که بر حسب شرایط بانک‌ها مایل به پذیرش وام یا اعتبار می‌باشند^(۹۶).

اگر فرض کنیم که ذخیره قانونی ۲۰ درصد باشد و موجودی صندوق در نظر گرفته نشود، سپرده جدید ۱۰۰۰ ریالی، سرمایه‌گذاری و اعطای وام جدید ۸۰۰ ریالی را امکان‌پذیر می‌سازد، در حالی که ۲۰۰ ریال به حساب ذخیره قانونی منظور می‌شود. وام‌گیرنده احتمالاً ۸۰۰ ریال را برای پرداخت‌های خود در نظر گرفته و در یک بانک به حساب خواهد گذاشت. در این بانک نیز ۲۰ درصد این سپرده جدید، یعنی ۱۶۰ ریال به حساب ذخیره قانونی منظور خواهد شد و ۶۴۰ ریال برای اعطای وام‌های جدید موجود خواهد بود. این

نارسایی‌ها و کاستی‌های ساز و کار بازار بوده است. شواهد نشان می‌دهد که بانک‌های توسعه‌ای متناسب با درجه توسعه‌یافتگی کشورها، نه تنها حوزه‌های فعالیت توسعه‌ای خود، بلکه شیوه‌ها و ابزارهای تجهیز منابع و درجه اتکای خود به منابع دولتی را تغییر می‌دهند^(۱۰۱).

بانک‌ها و موسسه‌های تامین مالی توسعه‌ای با هدف اصلی تسهیل و تسریع روند توسعه اقتصادی در کشورهای در حال توسعه تاسیس می‌یابند و از این رو، نقش واسطه را در این زمینه ایفا می‌کنند. این گونه نهادها به طور کلی انجام دو دسته وظایف "مالی" و "غیرمالی" را بر عهده دارند^(۱۰۲).

"وظایف مالی" بیشتر دلالت بر نقش واسطه‌گری مالی این موسسه‌ها، یعنی تجهیز و تخصیص وجوه دارد^(۱۰۳). منظور از "وظایف مالی" کلیه اموری است

جریان ادامه می‌یابد تا تمامی سپرده جدید اولیه ۱۰۰۰ ریالی به ذخیره قانونی افزوده شود. بر این اساس، در مجموع ۵۰۰۰ ریال سپرده جدید و ۴۰۰۰ ریال سرمایه‌گذاری و وام جدید ایجاد می‌شود. این عکس‌العمل زنجیره‌ای دارای محدودیت است. اگر بانک‌ها تصمیم بگیرند که به غیر از ذخیره قانونی، ذخیره‌های دیگر را که در اصطلاح "ذخایر اضافی" نامیده می‌شود، نگاهداری نمایند و یا اگر وام‌های جدیدی مورد نیاز نباشد و یا اگر وام‌گیرندگان پول را در صندوق‌های خود نگاه دارند، عکس‌العمل زنجیره‌ای زودتر متوقف خواهد شد. باید توجه داشت که این عکس‌العمل به هر دو طریق مثبت و منفی عمل می‌کند. در مثال بالا، برداشت ۱۰۰۰ ریال از سپرده، مستلزم بازپرداخت ۴۰۰۰ ریال وام و سرمایه‌گذاری خواهد بود^(۹۷) (جدول).

(ارقام به ریال)

بانک‌ها	سپرده جدید	سرمایه‌گذاری‌ها و وام‌های جدید	ذخیره قانونی
نخستین بانک	۱۰۰۰	۸۰۰	۲۰۰
دومین بانک	۸۰۰	۶۴۰	۱۶۰
سومین بانک	۶۴۰	۵۱۲	۱۲۸
چهارمین بانک	۵۱۲	۴۰۹/۶۰	۱۰۲/۴
پنجمین بانک	۴۰۹/۶۰	۳۲۷/۶۸	۸۱/۹۲
ششمین بانک	۳۲۷/۶۸	۲۶۲/۱۴	۶۵/۵۴
دیگر بانک‌ها	۱۳۱۰/۷۲	۱۰۴۸/۵۸	۲۶۲/۱۴
جمع	۵۰۰۰	۴۰۰۰	۱۰۰۰

۳- بانک‌های تخصصی / بانک‌های توسعه‌ای

بانک توسعه‌ای^(۹۸)، بانکی است که منابع و سرمایه‌گذاری‌های خود را صرف اموری می‌کند که سبب توسعه اقتصادی می‌شود^(۹۹).

تشکیل بانک‌های توسعه‌ای (تخصصی)، به شکل کنونی، پس از پایان جنگ جهانی دوم متداول شده است، هر چند که موسسه‌های مالی تامین‌کننده وام‌های بلندمدت، پدیده نوینی در نظام اعتباری جهان نمی‌باشند^(۱۰۰).

اگر چه بازسازی و مرمت خرابی‌های ناشی از جنگ جهانی، انگیزه تاسیس نخستین بانک توسعه در جهان بود، با وجود این، رواج و گسترش نهادها و سازمان‌های متعدد مالی - توسعه‌ای که شمار آنها هم اینک به بیش از ۵۰۰ واحد بالغ می‌شود، بیشتر به دلیل ماهیت کارکردی این گونه نهادها در رفع

که موسسه‌های مالی توسعه‌ای عمدتاً به منظور تشویق، تقویت و توسعه بخش خصوصی انجام می‌دهند.

یکی از ویژگی‌های بانک‌های بازرگانی، قدرت پول آفرینی از طریق ایجاد اعتبارات می‌باشد.

هر چند که وظایف توسعه‌ای بانک‌های توسعه‌ای در برخی موارد از وظایف مالی آنها جدا نیست، با وجود این، به علت اهمیت شایان توجه آنها، به عنوان وظایفی جداگانه مورد توجه قرار می‌گیرند. مهمترین وظایف توسعه‌ای این گونه موسسه‌ها را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

راهکارهایی را برای دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی برگزیدند و در این مسیر به مبادلات جدیدی در تجارت بین‌المللی کالا، سرمایه و خدمات دست یافتند (۱۰۵).

به موازات فرآیند انباشت سرمایه در کشورهای صنعتی، قرن نوزدهم شاهد ایجاد و توسعه بنگاه‌های بزرگ اعتباری شد و جهش بانکی آن عصر با بسط و پیشرفت سرمایه‌داری صنعتی و در نتیجه، با نیازهای سرمایه همساز گردید. در این دوره، همراه با رشد و توسعه گستره فعالیت بانک‌های تجاری، بانک‌های معاملات هم تشکیل یافتند. بانک‌های معاملات اصولاً به عملیات اعتباری بلندمدت می‌پرداختند و سرمایه مورد نیاز برای تشکیل و توسعه موسسه‌های تولیدی را فراهم می‌آوردند. این بانک‌ها در بنگاه‌های

مستقل یا با مشارکت بخش خصوصی به منظور تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در طرح‌های ناشناخته یا پرمخاطره؛

۱۱- حمایت از گسترش مالکیت سهام از طریق تبدیل شرکت‌های تحت مالکیت خود به شرکت‌های سهامی و عرضه سهام آنها به عموم، یا تشویق بخش خصوصی در تشکیل شرکت‌های سهامی عام به منظور گسترش بازار سرمایه؛

۱۲- تشویق به سرمایه‌گذاری در مناطق محروم؛

۱۳- هدایت سرمایه‌گذاران به سوی صادرات؛

۱۴- کمک به توزیع متعادل تر درآمد؛

۱۵- تجهیز منابع ارزی و جلب سرمایه‌گذاری

خارجی؛

۱۶- و... (۱۰۴)

۱- ارزیابی طرح‌های سرمایه‌گذاران و کوشش برای تصحیح آنها توسط کارشناسان بانک‌های توسعه‌ای از جنبه‌های اقتصادی، فنی، مدیریتی، مالی و حقوقی؛

۲- نظارت بر اجرای درست طرح‌هایی که به آنها وام پرداخته شده است؛

۳- یافتن طرح‌های مناسب برای سرمایه‌گذاران بالقوه یا پیدا کردن سرمایه‌گذاران مناسب برای طرح‌های پیشنهادی؛

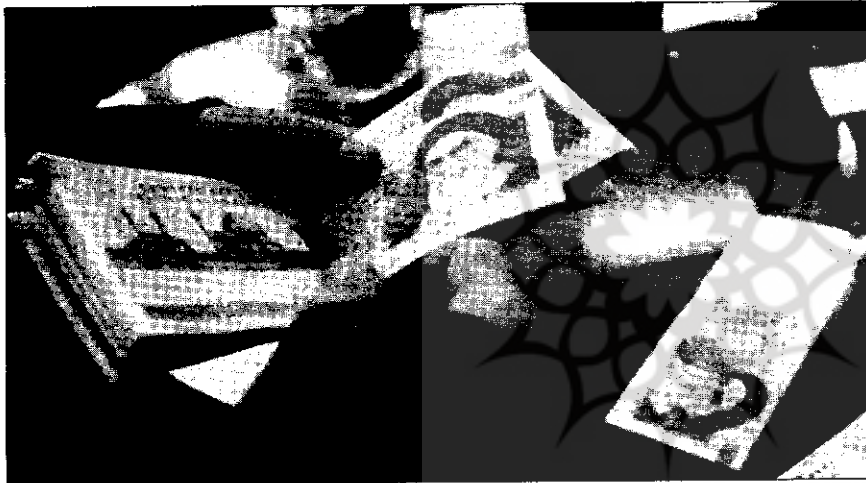
۴- ارائه خدمات مشاوره مدیریتی، اقتصادی، فنی، مالی، حقوقی و غیره به مجریان طرح‌ها یا واحدهای در حال فعالیت؛

۵- کمک به شکل‌گیری هسته‌های تحقیق و توسعه (R&D) در شرکت‌ها، انتقال تکنولوژی و توسعه فن‌آوری؛

۶- ارائه خدمات آموزشی به شرکت‌ها، سازمان‌ها و موسسات مرتبط با سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی در زمینه ارزیابی طرح‌ها، نظارت بر اجرای طرح‌ها، مدیریت، کاربرد فن‌آوری و...

۷- انجام پژوهش‌های اقتصادی، مالی و فنی در زمینه‌های مرتبط با وظایف و فعالیت‌های موسسات مالی توسعه‌ای؛

■ ■ ■
بانک جهانی نخستین سازمان مالی، اعتباری و تخصصی بین‌المللی است که با هدف تأمین نیازهای مالی و فنی و مدیریتی اجرای طرح‌های تولیدی مفید و موثر در توسعه اقتصادی کشورها تشکیل شد.
■ ■ ■

▲ به‌غیر از عملیات مربوط به تخصیص و تجهیز منابع، دیگر عملیات بانک‌های تجاری بیشتر جنبه خدماتی دارد.

بزرگ صنعتی و بازرگانی نیز مشارکت می‌کردند. بانک‌های معاملات که در قرن نوزدهم ابزار بسط و پیشرفت سرمایه‌داری بودند، امروزه ارتباط نزدیک میان فعالیت‌های مالی و فعالیت‌های تولیدی را در قلمرو ملی و نیز در مقیاس بین‌المللی برقرار می‌کنند. بانک‌های معاملات سپرده نمی‌پذیرند، بلکه سرمایه خود را مورد استفاده قرار می‌دهند، یا به حساب بنگاه‌های وابسته به خود، به نشر اوراق بهادار مبادرت می‌ورزند و در مورد اخیر، سندیکا‌های تعهد پرداخت قطعی و سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار، یا سندیکا‌های تضمین سرمایه‌گذاری در انتشار سهام اوراق قرضه را پی‌ریزی می‌کنند (۱۰۶).

به موازات بانک‌های تجاری و بانک‌های

زمینه‌های پیدایی و روند تکوین بانک‌های توسعه‌ای

انقلاب صنعتی در اواخر سده هیجدهم و اوایل سده نوزدهم در انگلستان شکل گرفت و سپس به دیگر کشورهای اروپایی و ایالات متحده آمریکا تسری یافت. وقوع انقلاب صنعتی دگرگونی‌های اقتصادی و اجتماعی بسیاری را در جهان پایه گذاشت و این تحولات از کشورهای اروپایی آغاز شد و طی دو سده دامنه آن سراسر جهان را فرا گرفت. جایگاه مفهوم توسعه اقتصادی در پیشرفت ملت‌ها بارزترین حاصل این تحولات می‌باشد.

سپس هر یک از کشورهای جهان با توجه به ساختار فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خود،

۸- کمک به ایجاد یا تقویت نهادهای مورد نیاز برای فعالیت بیشتر و توسعه بخش خصوصی مانند بازار بورس اوراق بهادار، سایر نهادهای بازار سرمایه، موسسات بیمه، موسسات حسابداری و حسابداری، شرکت‌های خدمات مدیریت، شرکت‌های مهندسی مشاور، شرکت‌های طراحی مهندسی، موسسات آموزشی رسمی در زمینه‌های مرتبط، اتحادیه‌ها، سندیکاها، تعاونی‌ها، انجمن‌ها و دیگر تشکلهای صنفی بخش خصوصی (نهادهای مدنی - اقتصادی)؛

۹- مشارکت در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های توسعه ملی و منطقه‌ای؛

۱۰- اجرای برخی از طرح‌های توسعه‌ای به طور

معاملات، سازمان‌های اعتباری تخصصی نیز پا گرفته‌اند که با طبقات مشخص وام‌گیرنده، مانند صاحبان صنایع، کشاورزان، صادرکنندگان و واردکنندگان و... ارتباط دارند و فعالیت آنها مستلزم کاربرد روش‌های تخصیص تامین مالی است. این موسسه‌ها غالباً اعتباراتی را که می‌توان به عنوان اعتبارات اقتصادی - اجتماعی نامید، توزیع کرده و اصولاً اعتبارات میان‌مدت و بلندمدت عرضه می‌کنند^(۱۰۷).

سیس پیامدهای دو جنگ جهانی، بحران اقتصادی مالی سال ۱۹۲۹، ایجاد سازمان‌های پولی و مالی بین‌المللی، ضرورت نیل به هدف‌های توسعه اقتصادی و کمبود سرمایه و دانش فنی و مهارت‌های لازم با ایجاد و درجات مختلف، نیاز به ایجاد نهادها و موسساتی برای هدایت سرمایه‌گذاری در امر توسعه اقتصادی کشورها در قالب بانک‌ها و سازمان‌های توسعه‌ای را آشکار ساخت^(۱۰۸).

ترمیم و جبران ویرانی‌های ناشی از جنگ جهانی دوم، توان مالی و مدیریتی والا را طلب می‌کرد که در شرایط آن زمان در امکانات محدود دولت‌ها نمی‌گنجید و همین‌نیاز، نخستین سنگ بنای تشکیل بانک جهانی گردید. این بانک نخستین سازمان مالی، اعتباری و تخصصی بین‌المللی است که با هدف تامین نیاز مالی، فنی و مدیریتی اجرای طرح‌های تولیدی مفید و موثر در توسعه اقتصادی کشورها تشکیل شد و در سال ۱۹۴۹ نخستین وام را به بانک صنعتی ترکیه اعطا نمود^(۱۰۹).

ضرورت نیل به توسعه اقتصادی از یک سو، و کمبود سرمایه و مهارت‌های لازم با درجات مختلف از دیگر سو، در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه در کنار روش‌های جدید پی‌ریزی شده در بانک جهانی که هرگونه کمک مالی و فنی را به طرح‌ها اعطا می‌کرد و نه به دولت‌ها یا افراد، موجب شد تا نهادهایی برای هدایت سرمایه‌گذاری‌ها در امر توسعه اقتصادی کشورها در قالب بانک‌ها و سازمان‌های توسعه‌ای بوجود آیند. بر این اساس، در حال حاضر، موسسه‌های توسعه‌ای، تامین منابع مالی و فنی لازم و هدایت سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی یا غیر خصوصی به سوی انجام سرمایه‌گذاری‌های تولیدی و بعضاً خدماتی را در راستای هدف‌های توسعه‌ای از پیش تعیین شده، به ویژه در کشورهای رو به توسعه به عهده دارند^(۱۱۰).

بدین ترتیب، بانک‌های توسعه‌ای افزون بر اعطای اعتبار، وظایف توسعه‌ای را نیز تقبل می‌کنند. این وظایف توسعه‌ای بنا بر سیاست‌های توسعه اقتصادی در هر کشور، شامل گسترش امکانات زیربنایی اقتصادی کشور، رشد و توسعه متوازن بخش‌های صنعتی و کشاورزی در منطقه‌های مختلف کشور و... می‌باشد و مهمترین وظیفه این سازمان‌ها نیز فراهم کردن منابع مالی نسبتاً آزران در میان‌مدت و بلندمدت برای اعطای اعتبار و اجرای طرح‌های اقتصادی است که از شرایط لازم توسعه‌ای برخوردار باشند^(۱۱۱).

با توجه به اینکه منابع اعتباری بانک‌های تجاری ماهیتاً کوتاه‌مدت و دارای دوره برگشت سریع بوده و عمدتاً در فعالیتهای تجاری و بازرگانی مورد استفاده قرار می‌گیرند، لذا نمی‌توان سپرده‌های موجود در بانک‌های تجاری را در سرمایه‌گذاری‌های میان‌مدت و بلندمدت لازم برای اجرای طرح‌های تولیدی همسو با توسعه اقتصادی کشورها درگیر کرد، زیرا اجرای این‌گونه طرح‌ها نیاز به سرمایه‌گذاری‌های نسبتاً کلان، مهارت، دانش فنی و بعضاً انتقال فن‌آوری و زمان کافی دارد تا به مرحله سودآوری تجاری برسد. بنابراین، با توجه به اصل تخصیص منابع، کمیابی آنها و لزوم دستیابی به حداکثر کارایی، یا حداقل بهبود کارایی جهت نیل به توسعه و در نهایت، رفاه اقتصادی و لزوم استفاده از تخصص‌های بانک‌های توسعه‌ای در زمینه دستیابی به هدف‌های رشد و توسعه اقتصادی مورد نظر، نیاز به سازمان‌ها، موسسه‌ها و بانک‌های توسعه‌ای در کنار بانک‌های تجاری به روشنی مشهود است^(۱۱۲).

ادامه دارد

پانویست‌ها

87) Commercial Bank.

88) خلیت‌بری، فیروزه / پیشین / صفحه ۲۶۸.

89) Credit Bank.

90) خلیت‌بری، فیروزه / پیشین / صفحه ۳۲۱.

91) بزویان، جمشید / پول و ارز و بانکداری / چاپ

اول / دانشگاه پیام نور / آبان ۱۳۷۴ / صفحه ۱۹.

92) صدقی، عباس / اصول بانکداری / چاپ ششم /

انتشارات دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی /

دانشگاه تهران / ۱۳۵۵ / صفحه ۷۲.

93) همان / صفحات ۷۲ و ۷۳.

94) همان / صفحه ۷۳.

95) بزویان، جمشید / پیشین / صفحه ۹.

96) آج‌مای، لودویگ / آشنایی با علم اقتصاد / ترجمه

سیدعلی اصغر هدایتی / چاپ چهارم / کتاب‌های جیبی و

انتشارات فرانکلین / ۱۳۵۶ / صفحه ۱۷۶.

97) همان / صفحات ۱۷۶ تا ۱۷۸.

98) Development Bank.

99) خلیت‌بری، فیروزه / پیشین / صفحه ۳۸۸.

100) قطب، عنایت اله / بانک‌های تخصصی و

توسعه اقتصادی / تازه‌های اقتصاد / شماره ۱۰ / خرداد و

تیر ۱۳۶۹ / صفحه ۱۹.

101) عزیزی، احمد / برنامه راهبردی برای تجدید

ساختار بانک صنعت و معدن / مجموعه سخنرانی‌ها و

مقالات دهمین سمینار بانکداری اسلامی / چاپ اول /

موسسه عالی بانکداری ایران / ۱۳۷۸ / صفحات ۱۲۹ و

۱۳۰.

102) همان / صفحه ۱۳۰.

103) همان / صفحه ۱۳۰.

104) همان / صفحات ۱۳۰ تا ۱۳۲.

105) بخشی، محمد و شکیبی، حمید / بانک‌های

توسعه‌ای صنعتی و نقش آنها در فرآیند توسعه / بخش

دوم / تازه‌های اقتصاد / شماره ۵۷ / آبان ۱۳۷۵ / صفحه

۴۶، فلسفه وجودی بانک‌های توسعه‌ای و نقش آنها در

توسعه اقتصادی / بانک صنعت و معدن / صفحه ۱.

106) بخشی، محمد و شکیبی، حمید / صفحه ۴۶.

107) همان / صفحات ۴۶ و ۴۷.

108) همان / صفحه ۴۷.

109) فلسفه وجودی بانک‌های توسعه‌ای و... /

پیشین / صفحه ۱.

110) همان / صفحه ۲، و بخشی، محمد و شکیبی،

حمید / صفحه ۴۷.

111) بخشی، محمد و شکیبی، حمید / صفحه ۴۷.

112) همان / صفحه ۴۷.